

על כבוד וכתרים
הרב מואיז נבון

במדבר פרק ג ... (ד) וַיָּמַת נָדָב וַאֲבִיהוּא לִפְנֵי יְקֹנָק בְּהַקְרִיב אֵשׁ זָרָה לִפְנֵי יְקֹנָק בְּמִדְבַּר סִינַי וּבָנִים לֹא הָיוּ לָהֶם וַיִּכְהֶן אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר עַל פְּנֵי אֶהֱרֹן אֲבִיהֶם: פ (ה) וַיִּדְבֹּר יְקֹנָק אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: (ו) הַקְרִיב אֶת מִטֵּה לְוֵי הַעֲמֻדָּה אֶתוֹ לִפְנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וְשָׂרְתוּ אֹתוֹ: (ז) וְשָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמֶרְתוֹ וְאֶת מִשְׁמֶרֶת כָּל הָעֲדָה לִפְנֵי אֶהֱל מוֹעֵד לַעֲבֹד אֶת עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן: (ח) וְשָׁמְרוּ אֶת כָּל כְּלֵי אֶהֱל מוֹעֵד וְאֶת מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד אֶת עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן: (ט) וְנִתְּתָה אֶת הַלְוִיִּם לְאֶהֱרֹן וּלְבָנָיו נְתוּנִים נְתוּנִים הָמָּה לֹא מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (י) וְאֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בָּנָיו תִּפְקֹד וְשָׁמְרוּ אֶת כְּהֻנָּתָם וְהָזָר הַקְרִיב יוֹמֵת:

ספר החינוך מצוה רסט מצות קידוש זרע אהרן לקדש זרע אהרן, כלומר לקדשם ולהכניסם לקרבן, וזהו עיקר העשה, וכן להקדימם לכל דבר שבקדושה, ואם מיאנו בזה לא נשמע אליהם. וזה כולו לכבוד השם יתעלה אחר שהוא לקחם ובחרם לעבודתו, שנאמר [ויקרא כ"א, ח'] "וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב קדש יהיה לך כי קדוש אני יקנך מקדשכם", ובא הפירוש, "וקדשתו" לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון. ...
משרשי המצוה, לפי שידוע כי מכבוד האדון לכבד משרתיו, ובכל עת כבדינו הכהנים נזכור ונקבע במחשבתנו כבודו ברוך הוא וגדלו, ובזכות המחשבה הזכה והמעולה והרצון הטוב תחול ברכתו ברוך הוא וטובו הגדול עלינו, והוא חפץ בברכה כאשר הודענו כמה פעמים.
מדיני המצוה, מה שאמרו זכרונם לברכה [גיטין נ"ט ע"א] שסדר קריאת התורה בצבור זהו, שכהן קורא ראשון לעולם, ואחריו לוי, ואחריו ישראל. ...
וכבוד זה נעשה להם כשראויון לכך, אבל היו בעלי עבירות נמנעים מכבוד, וכבר אמרו זכרונם לברכה [הוריות י"ג ע"א] שממזר תלמיד חכם קודם לכהן עם הארץ. ועכשיו בזמן הזה לא ראינו מי שהקדים עצמו לשום כהן מפני חכמתו, ועקב ענוה יראת יי. ...

~ דיני "וקדשתו" ~

שולחן ערוך אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קסז סעיף יד
אם המסובים רבים, גדול שבכולם בוצע. הגה: ואם הם שוים ואחד מהן כהן, מצוה להקדימו;
ואם הכהן עם הארץ, ת"ח קודם לו; ואם הכהן ג"כ ת"ח, אלא שהוא פחות מן השני, טוב להקדימו אבל אין חיוב בדבר. וע"ל סי' ר"א (ומדכי פ' בני העיר ב"י סי' קל"ה בשם רשב"א) ואם יש עמהם בעל הבית, הוא בוצע ואפילו אם האורח גדול (והמברך יאמר תחלה ברשות מורי ורבותי) (א"ז ובי" בשם שבולי לקט).

משנה ברורה סימן קסז ס"ק עה

יאמר תחלה וכו' - היינו אפי' הגדול הוא הבוצע או בעה"ב משום מדת ענוה צריך ליטול רשות כאלו הם גדולים ממנו ולהם נאה לברך. כשיש שם כהן שמצוה להקדימו וכנ"ל אם רוצה אחר לבצוע וה"ה לבהמ"ז צריך ליטול ממנו רשות [ולא מהני מה שיאמר ברשות הכהן אם לא נתן לו הכהן רשות]:

שולחן ערוך יורה דעה הלכות צדקה סימן רנא סעיף ט

היו לפנינו עניים הרבה, ואין בכיס לפרנס או לכסות או לפדות את כולם, מקדים הכהן ללוי, והלוי לישראל, והישראל לחלל, והחלל לשתוקי, והשתוקי לאסופי, והאסופי לממזר, והממזר לנתין, והנתין לגר, והגר לעבד משוחרר. במה דברים אמורים, בזמן שהם שוים בחכמה, אבל אם היה ממזר ת"ח וכהן גדול עם הארץ, ממזר תלמיד חכם קודם. (ואפילו חכם לכסות, ועם הארץ להחיות. ואשת חבר, כחבר) (בי" מהירושלמי). וכל הגדול בחכמה קודם לחבירו. ואם היה אחד בהם רבו, או אביו, אע"פ שיש שם גדול מהם בחכמה, רבו, או אביו שהוא תלמיד חכם, קודם לזה שהוא גדול ממנו.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות נשיאת כפים ונפילת אפים סימן קכח סעיף מה
... אסור להשתמש בכהן, אפי' בזמן הזה, דהוי כמועל בהקדש אם לא מחל על כך (מרדכי בהגהות דגיטין).

משנה ברורה סימן קכח ס"ק קעה

אם לא מחל על כך - אבל אם מחל מותר שכבוד הכהונה [כמו לפתוח ראשון או ליטול מנה יפה ראשון וכדומה מדברים שאנו מחויבין לכבדם] ניתן להם רק להנאתם לפיכך בידו למחול וליתן רשות לישראל להשתמש בו ויש מי שאומר שאינו יכול ליתן רשות להשתמש בו אא"כ יש לו איזה הנאה כגון בשכר או אפילו בחנם לאדם חשוב שהוא חפץ לשמשו ונהנה מזה אבל אם אין לו שום הנאה מזה אין יכול למחול דאע"ג דכבוד יוכל למחול שימוש ענין של בזיון הוא וטוב להחמיר לכתחלה. ולהשתמש בהם שירות בזויות בודאי יש לזהר [מגן גבורים]:

סדרי עדיפויות בטרמפיאדה, הרב ישראל שחור, תחומין ז' 399

אולם לא לכל קובע התור.

שנינו בגיטין (נט, ב) "תנא דבי רבי ישמעאל: וקדשתו - לכל דבר שבקדושה. לפתוח ראשון, לברך ראשון, וליטול מנה יפה ראשון". נראה שהוא הדין בדברי הרשות. ולא דוקא לדבר שבקדושה, שכן פרש"י: "אם בא לחלוק עם ישראל בכל דבר, לאחר שיחלקו בשוה אומר לו ברור וטול איזה שתראה". כמו כן שנינו במשנה במסכת הוריות (יג, א): "כהן קודם ללוי, לוי לישראל וכו'". הגמרא למדה זאת מפסוק בדברי הימים: ברור איפוא שיש חיוב לכבד את הכהן שיטול חלקו בראש. והוא הדין בנדון דידן.

התוס' רי"ד בשולי הסוגיה נגיטין התקשה מהסוגיה בפסחים (נ, ב) שהנותן עינו בחלק יפה אינו רואה סימן ברכה לעולם. הוא מיישב שעל הישראל להציע לכהן את החלק היפה, אך כהן שיתבע את זכותו לא יראה בכך סימן ברכה. אף בנידון דידן אין הכהן ראוי לדרוש לעצמו זכות קדימה. ואם יעשה כך עלול הוא ח"ו לא לראות סימן ברכה.

המשנה ברורה סי' רא ס"ק יג

טוב להקדים הלוי גם כן לישראל אם הם שווין בחכמה בברכת המזון ובהמוציא, וכן בנתינת צדקה, דהא מקדימין אותו בקריאה [של התורה] גם כן לפני ישראל.

~ שם טוב ~

משנה מסכת אבות פרק ד

רבי שמעון אומר שלשה כתרים הם כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות וכתר שם טוב עולה על גביהן:

תלמוד בבלי מסכת יומא דף עא עמוד ב

תנו רבנן: מעשה כהן גדול אחד שיצא מבית המקדש, והוא אזלי כולי עלמא בתריה. כיון דחזיונהו לשמעיה ואבטליון - שבקוהו לדידיה ואזלי בתר שמעיה ואבטליון. לסוף אתו שמעיה ואבטליון לאיפטורי מיניה דכהן גדול אמר להן: ייתון בני עממין לשלם! [לשון גנאי הוא, לפי שבאו מבני בניו של סנחריב - רש"י] אמרו ליה: ייתון בני עממין לשלם - דעבדין עובדא דאהרן [רודפי שלום - רש"י], ולא ייתי בר אהרן לשלם - דלא עביד עובדא דאהרן.

שו"ת הריב"ש סימן צד

שאלת: מעשה בא לפניך, כי יהודי קלל כהן אחד ואבותיו, קללות נמרצות בפני העם, ואמרו לך להענישו, יען היה כהן, חפשת ולא מצאת עונשו על ישראל חברו. ... תשובה: ... ואחר שהיא מ"ע מן התורה לכבד הכהן, ולהדרו על שאר העם, הדבר ברור שהמחרף אותו ראוי לענש יותר משאם חרף אי משאר העם. אע"פ שבשאר העם קיי"ל: ביישו בדברים פטור, במבייש הכהן בדברים, ראוי לגעור בו ברבים, ולהכריחו לבקש ממנו מחילה, ולרצותו עד שימחול לו.

... הנה, שלא היו אלו החכמים נזהרין מלקלל הכהנים, אף אם היו נודעים ביחוסם, כל שלא היו נוהגין כשורה, או שלא היו בני תורה. כ"ש כהנים שבדורנו, שאין להם כתב היחס, אלא מפני חזקתן נהגו היום לקרוא ראשון בתורת כהן, ואפ"י הוא עם הארץ לפני חכם גדול שבישראל. כמש"כ זה לר"ם ז"ל (בפ"י"ב מה' תפלה). ...

רמב"ם על משנה מסכת אבות פרק ד משנה יג

כתר שם טוב הרי הוא מגיע מן התורה, רצוני לומר: לימודה ועשייתה, כי בזה יהיה השם הטוב האמיתי.

ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פרק ד משנה יג

מי שיש בידו מעשים טובים ושמועתו טובה מחמת מעשיו, ..., והוא עולה על גבי כולן, שכל השלשה כתרים צריכים לו.

קהלת פרק ז (א) טוב שם משמון טוב ויום המנות מיום הנלדו:

שפת אמת שמות פרשת שמות

במד' קהלת "טוב ש"ט": חנני מישאל שיצאו מן האש, מנדב ואביהוא שנשרפו והיו נמשחין בשמן המשחה. פי' "שמן טוב" מי שניתן לו גדולה מן השמים כענין הכהנים שהיו מיוחדין לעבודתו ית', אבל טוב מי שמרויח לעצמו ע"י יגיעתו.

EXTRA

תורה תמימה קהלת פרק ז פסוק א

ויום המות מיום הולדו - מאי טעמא, לפי שכשנולד אדם מונין לו למיתה, וכשמת - מונין לו לחיים, נולד אדם הכל שמחין, מת הכל בוכין, ואינו כן, אלא נולד אדם אין לשמוח בו שאין יודעין אם צדיק או רשע יהיה, מת - צריכים לשמוח שנפטר בשם טוב ויצא מן העולם בשלום, הדא הוא דכתיב טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו [מ"ר]: